
THE IMPORTANCE OF PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY FOR MEDICINE

Dimitar MirchevMedical University – Plovdiv, Bulgaria, Foreign Languages Section, Department of Languages and Specialized Training, sapiens@abv.bg

Abstract: Nowadays we have a need not only for means of existence but also means of a better existence. Medicine is one such tool, hence the requirements of it are constantly increasing. Modern medicine, as an integrative science, needs comprehensive knowledge of the human being, based on the philosophical science as well as on the accumulated empirical knowledge in the medical field, because no discipline individually is able to answer the questions of the meaning of human existence. Therefore, for the most precise knowing of human beings, wide knowledge is necessary, consisting of philosophical and medical notions about the processes that take place in the human organism, aided by philosophical anthropology. Anthropology serves as the foundation of all sciences concerning human knowledge, origin and culture - medicine, ontology, history, archeology, ethnology, etc. In order to understand the main aspects of a specific science and, particularly philosophical anthropology and its relation to medicine, it is necessary to clarify the notion of philosophical anthropology. The multifaceted nature of the question of the essence of man and his attitude to the world around him finds expression in the formation of philosophical anthropology as the main direction in philosophy. In the history of human thought, the term "philosophical anthropology" is used with double meaning. On one hand, anthropology comprises ancient and modern philosophical views of man, which, although not developed as a self-study, contain a certain understanding of the nature of man as an individual and person. on the other hand, this concept is entirely determined by the emphasis on man as a subject of philosophical reflection. The different aspects and diversity of human existence require an objective research and an authoritative answer to the question of the meaning of human life and place of human beings. In a certain sense, all fundamental problems of philosophy can be reduced to the question, what is the essence of man and his place in being and the world. Based on the unique human nature, different philosophical schools and directions attempt to respond to the fundamental question of the meaning of life. The affirmation of contemporary philosophical anthropology as an independent science in the 20s of the twentieth century is largely due to the german philosopher Max Scheler (1874-1928) and his fundamental work "The Human Place in the Cosmos". Significant contributions to the development of anthropology have also Kant, Plesner, Gellen, Pascal, Ortega and Gasset, Ludwig Feuerbach, Karl Jaspers, William James, Erich Rothacker, as well as the anthropological ideas and views in the theories of the different directions in medicine, psychology, sociology, biology, ecology etc.

Keywords: medicine, philosophy, human being

ЗНАЧЕНИЕ НА ФИЛОСОФСКАТА АНТРОПОЛОГИЯ ЗА МЕДИЦИНАТА**Димитър Мирчев**Медицински университет - Пловдив, Република България, Секция по чужди езици,
Департамент за езиково и специализирано обучение, sapiens@abv.bg

Резюме: В днешно време човек не се нуждае само от средства за съществуването си, но и от средства за добро съществуване. Медицината е един такъв инструмент, поради което изискванията към нея постоянно нарастват. Съвременната медицина като интегративна наука се нуждае от най-пълна представа за човека, както на основата на философското знание, така и на основата на натрупаното емпирично знание в областта на медицината, тъй като всяка дисциплина поотделно не е в състояние да отговори на дълбоките въпроси за смисъла на човешкото съществуване. Ето защо, за най-прецизно и задълбочено познаване на човека, е необходимо широко познание, което синтезира в себе си и философски, и медицински представи за процесите, които протичат в човешкия организъм, подпомогнато от философската антропология. Антропологията служи за основа на всички науки, в центъра на които стои въпроса за познанието на човека, неговия произход и неговата култура - медицината, онтологията, историята, археологията, етнологията и др. За да разберем напълно главните аспекти на дадена наука и по-конкретно на философската антропология и нейната връзка с медицината е необходимо преди всичко да изясним понятието философска антропология. Многограният характер на въпроса за същността на човека и неговото отношение към заобикалящия го свят намира израз във формирането на философската антропология като основно направление във философията. В историята на човешката мисъл понятието „философска антропология“ се употребява в широк и тесен смисъл. В широк смисъл антропологията обхваща антични и съвременни философски

възгледи за човека, които макар и да не са развити като самостоятелно учение, съдържат определено разбиране за природата на човека като индивид и личност. В тесен смисъл това понятие се определя изцяло от акцента върху човека като предмет на философски размисъл. Различните аспекти и многообразието на човешкото битие изискват обективно изследване и достоверен отговор на въпроса за смисъла на живота и призиването на човека. В определен смисъл всички фундаментални проблеми на философията могат да бъдат сведени до въпроса, каква е същността на човека и неговото място в битието и света. Въз основа на уникалната човешка природа различните философски школи и направления се опитват да дадат отговор на фундаменталния въпрос за смисъла на живота. Утвърждаването на съвременната философска антропология като самостоятелно направление през 20-те години на XX век се дължи до голяма степен на германския философ Макс Шелер (1874-1928) и неговия фундаментален труд „Мястото на човека в космоса“. Съществен принос към развитието на антропологията имат и други представители като Имануел Кант, Хелмут Плеснер, Арнолд Гелен, Блез Паскал, Хосе Ортега и Гасет, Лудвиг Фойербах, Карл Еспере, Уилям Джеймс, Ерих Ротхекер, както и антропологичните идеи и възгледи в теориите на различните направления в медицината, психологията, социологията, биологията, екологията и др.

Ключови думи : медицина, философия, човек

1. УВОД

Научните медицински познания исторически се развиват заедно с философските учения на древните гърци. Започвайки с възникването на интереса у лекарите към философското разбиране на първопричините за света, мястото и ролята на човека в него, медицината става наситена с философски смисъл. По-късно у лекарите се появила и устойчива мисловна потребност от цялостен възглед за телесно-духовната същност на човека. Така постепенно се формира диалектичката свързаност между философското разбиране за природата, ролята и предназначението на човека и зараждащото се клинично мислене, стремящо се да обясни понякога парадоксалните явления в човешкия живот. Всичко това не е могло да не повлияе върху формирането на ново специфично абстрактно мислене на лекарите. Това явление е напълно разбираемо, тъй като няма как философските системи и научната медицина да се развиват заедно и в същото време да бъдат независими, ако и двете изразяват общия интерес по опазване и укрепване здравето на хората по свой собствен начин.

2. ВРЪЗКА МЕЖДУ ФИЛОСОФИЯ И МЕДИЦИНА ПРЕЗ АНТИЧНОСТТА

Натурфилософските възгледи на Демокрит повлияли върху формирането на Хипократовия мироглед (460-337 г. пр. Хр.) - най-известният представител на древногръцката медицина. Всички, които са изучавали произведенията на Хипократ, виждат историческото му значение в следните две важни заслуги: първо, в това, че е поставил основата на собствен метод в медицината - „наблюдение на болния в леглото“ и, второ, в това, че е автор на учението за основните видове тяло и темперамент у хората, като по този начин дава ключ към разбирането на физиологията и патологията на човека, а оттам и към неговото изцеление. В продължение на много години се е смятало, че Хипократ е отделил медицината от философията. Би било по-правилно да се каже, че той поставя философията в услуга на медицината като синтезира философските и медицински идеи. Хипократ се смята за родоначалник на клиничната медицина. Той разглеждал тялото като сложна система от органи. Установил връзката между състоянието на тялото и околната среда, както и факта, че резултатът от лечението е пряко зависим от защитните сили на организма ("medicus curat, natura sanat" – лекарят се грижи, природата лекува). Голяма е заслугата на Хипократ в изучаването на нравствените основи на лечението. Пример за това е и съставената от него „Хипократова клетва“ (Сохе, 1846:40). Хипократ преодолял мистицизма, религиозността, антинаучното възприемане на заобикалящия свят и по този начин отворил възможността за по-нататъшно развитие на медицината като наука и като изкуство. Учението за "соковете" на тялото за първи път е формулирано от Хипократ. Той развива идея, заимствана от философията на Емпедокъл, която учи, че Вселената е създадена от четири основни елемента - земя, въздух, огън и вода - и че всички известни вещества са различни комбинации от тези елементи. На четирите елемента отговарят четири качества: топло и влажно (въздух), студено и сухо (земя), топло и сухо (огън) и студено и влажно (вода). Що се отнася до човешкото тяло, то в него тези елементи приемат формата на четири течности, или "сокове" на тялото: кръв, черна жлъчка, жълта жлъчка и слюз (храчки). Тези "сокове", според Хипократ, са в основата на човешкото тяло и могат да служат като причина за заболяване или здраве, в зависимост от тяхното съотношение, излишък или дефицит (Сохе, 1846:99). Наследството, оставено от Хипократ, позволило на Гален, личният лекар на император Марк Аврелий, да формулира своето учение за четирите типа темперамент и да ги свърже с теорията за „телесните сокове“ на Хипократ, така че да се

обяснят индивидуалните различия в поведението и доминиращите емоции на хората (Сохе, 1846:491). Сангвистичният темперамент или прекомерното веселие е поради излишък на кръв, меланхоличният темперамент - поради излишък на черна жлъчка. Прекомерното съдържание в тялото на жълтата жлъчка е причина за холеричния темперамент, а повишеното съдържание на слюз е причина за флегматичност. Питагор е първият, който нарича философията с това име (Brumbaugh, 1981). Числата, учил Питагор, възплават тайната на нещата, а универсалната хармония е перфектният израз на Бога (Zhud, 1989). В школата на Питагор животът трябвало да насърчава пречиштането на душата и тялото, което се постигло чрез подходяща хигиена и строга морална дисциплина. В тази школа се редували занятията по гимнастика, медицина, музика и др. (Navia, 1990). Гален с право може да се счита за основател на анатомията на човека и експерименталната физиология. Ако при Хипократ медицината се изгражда като изкуство, то при Гален двете страни на медицината, и научно-теоретичната, и практическата, са достигнали своя разцвет. Така в епохата на античността натурфилософията, по силата на своето научно съдържание, е единствената философска и природонаучна основа на медицината. Освен това, въз основа на натурфилософията, до известна степен е решен въпросът за човешката природа и следователно редица други въпроси от практиката и теорията на медицината.

3. ЧОВЕКЪТ КАТО ОБЕКТ НА ФИЛОСОФИЯТА И МЕДИЦИНАТА

В днешно време човек не се нуждае само от средства за съществуването си, но и от средства за добро съществуване. Медицината е един такъв инструмент, поради което изискванията към нея постоянно нарастват. Съвременната медицина като наука се нуждае от най-пълна представа за човека, както на основата на философското знание, така и на основата на натрупаното емпирично знание в областта на медицината, тъй като всяка дисциплина поотделно не е в състояние да отговори на дълбоките въпроси за смисъла на човешкото съществуване. Ето защо, за най-прецизно и задълбочено познаване на човека, е необходимо широко познание, което синтезира в себе си и философски, и медицински представи за процесите, които протичат в човешкия организъм, подпомогнато от философската антропология. Антропологията служи за основа на всички науки, в центъра на които стои въпроса за познанието на човека, неговия произход и неговата култура - медицината, онтологията, историята, археологията, етнологията и др. За да разберем напълно главните аспекти на дадена наука и по-конкретно на философската антропология и нейната връзка с медицината е необходимо, след като проследихме връзката между философията и медицината през античността, да изясним и понятието философска антропология. Многостранният характер на въпроса за същността на човека и неговото отношение към заобикалящия го свят намира израз във формирането на философската антропология като основно направление във философията. В историята на човешката мисъл понятието „философска антропология“ се употребява в широк и тесен смисъл. В широк смисъл антропологията обхваща антични и съвременни философски възгледи за човека, които макар и да не са развити като самостоятелно учение, съдържат определено разбиране за природата на човека като индивид и личност. В тесен смисъл това понятие се определя изцяло от акцента върху човека като предмет на философски размисъл. Различните аспекти и многообразието на човешкото битие изискват обективно изследване и достоверен отговор на въпроса за смисъла на живота и призиването на човека. В определен смисъл всички фундаментални проблеми на философията могат да бъдат сведени до въпроса, каква е същността на човека и какво е неговото място в битието и света. Въз основа на уникалната човешка природа различните философски школи и направления се опитват да дадат отговор на фундаменталния въпрос за смисъла на живота. Утвърждаването на съвременната философска антропология като самостоятелно направление през 20-те години на XX век се дължи до голяма степен на германския философ Макс Шелер (1874-1928) и неговия фундаментален труд „Мястото на човека в космоса“.

Шелер анализира кризата на съвременната епоха, в резултат на която човекът е станал „проблематичен, несигурен и дезориентиран в своето битие“ (Велчева, 1998:173). Шелер, отчитайки кризата на съвременния човек, се обръща към духовното у човека, към непреходните човешки ценности, като разкрива тяхната вечност, но и промените в историческите форми на реализацията им. Обезпокоен, че етиката е достигнала до „утилитаризъм и формализъм, той полага усилия да я преориентира към ценностите на хуманизма. Феноменологичният подход на Шелер е насочен към едно съпричастие към битието, това значи съучастие и съпричастие към личността на другия, към неговото жизнено и духовно битие.“ (Велчева, 1998:173). В своя основен труд „Мястото на човека в космоса“, Шелер ясно подчертава необходимостта от създаването на философска антропология като фундаментална наука за същността на човека „задачата на философската антропология е да покаже, как от структурата на човешкото битие, произлизат всички специфични достойния, постижения и продукти на човека – език, съвест, инструменти, идеята за справедливо и

несправедливо, държава, мит, религия, наука и общественост.” (Шелер, 1991:97). Кризисната антропологическа ситуация в днешно време прави човека предмет на изследване не само на хуманитарните, но и на естествените науки. Още повече, проблемът за човека може да бъде решен само със съвместните усилия на научното и ненаучно познание. Факт е, че съвременните биомедицински технологии / разчитането на човешкия геном, клонирането, сурогатното майчинство и др. / разклащат устойчивите представи за природата на човека, предизвиквайки необходимостта не само от ново проучване на проблема за човека и неговия живот, но и от ново осмисляне на същността на битието. Тази потребност от цялостна концепция за човека, може да бъде удовлетворена чрез използването на медицинското познание, тъй като индивидуалният подход към човека в медицината внася конкретика във философските обобщения. В същото време от такава концепция се нуждае и самата медицина, която не може самостоятелно да реши възникналите антропологично- онтологични проблеми, съдържащи в себе си мирогледен и ценностен характер. Тези въпроси са извън нейната компетентност, в сферата на философската антропология. Учение за човека на базата на философското познание е необходимо за съвременната медицина, тъй като медицинската наука разполага с голямо емпирично познание, но всяка наука поотделно не е в състояние да даде отговор на дълбоките въпроси за смисъла на човешкия живот. Намесата на човека в природата в нашето съвремие води до промени в биосферата, които влияят на качеството на живот. Поради това днес все повече човека оценява нейната ценност. Медицината, като средство, което осигурява на хората по-добър живот, е подложена на все по-големи изисквания от страна на човека. Тези изисквания не могат да бъдат удовлетворени със средствата на аналитичната медицина, която разглежда човека по части – органи и функции. Но медицината не може да се лиши от тях. Затова е необходимо едно обобщение, което включва в себе си цялото знание за човека. То може да бъде постигнато в единството на медицинските и философски представи, които се пресичат в полето на философската антропология.

Без съмнение, това знание е изключително важно за разбирането на отношенията между лекаря и пациента. Въоръжен със системния метод, съвременният лекар не трябва да забравя, че в хода на лечението той ще има работа не само с физическия организъм, но и с Човека: лекарят трябва да вземе под внимание състоянието на тялото; психическото състояние, личните и индивидуални характеристики. Същото може да се каже и за проблема с поставянето на диагнозата, който включва в себе си разглеждане на когнитивните проблеми в процеса на диагностициране на заболяването, оценка на субективни и обективни причини, диагностични грешки, отчитане на социално-културната страна на заболяването. Въз основа само на частни знания, клиницистът не може да работи ефективно и целесъобразно във всеки конкретен случай. За ефективност в своята работа е необходимо също така да се вземат предвид общите закономерности на работата на организма, т.е. човекът да се разглежда като най-сложна биосоциална система.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Философската антропология спомага за усъвършенстването на понятийния апарат на медицината. Тя развива научните и идеологически възгледи на лекаря и творческия потенциал в цялостната система на материалната и духовна култура на медицинската общност. Практиката показва, че като цяло, без философията образът на медицината, като най-важна сфера от човешката култура, избледнява. Заедно, медицината и философската антропология изследват сложния свят на човешкия живот и се грижат за здравето на човека. Медицината дълго време се стреми теоретично да обобщи и философски да интегрира емпиричните знания. Тя представлява уникално единство на познавателните и ценностни форми на мисленето и практическо изражение на човешкия живот. Именно това доближава медицината до философската антропология. Още от началото на своето възникване, медицината се развива в по-тясна връзка с философията, отколкото с другите частни науки. Това се обяснява с обстоятелството, че нейн обект, както и на философията, е човекът и че тя също, както и философията, „ борави с човешкото съзнание и че човек се явява едновременно обект и субект на познанието” (Иванов, 2001: 10).

ЛИТЕРАТУРА

- Велчева, Д. (1998). *Антропологични идеи в история на философията*. Варна: Варненски свободен университет "Чернориец Храбър".
- Иванов, В. (2001). *Философия и медицина*. София: Марин Дринов.
- Шелер, М. (1991). *Мястото на човека в космоса*. София: Евразия-Абагар
- Brumbaugh, R. S. (1981). *The philosophers of Greece*. New York: Suny Press.
- Coxe, J.R. (1846). *The Writings of Hippocrates and Galen*. Philadelphia: Lindsay and Blakiston.
- Navia, L. E. (1990). *Pythagoras : An annotated bibliography*. New York.
- Zhmod, L. (1989). Pythagoras as a Mathematician. *Historia Mathematica*, 16 , 249-268.